

שבועות לט

עניין: כל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני לא תשא

מהר"ל ח"א

אמנם צד חמור שבו, וזה כי שאר חטאים אף כי כופר בעיקר בשביל זה לא עשה דבר אל הש"י, ואף [אם] חטא מה יפעל לו כי אלקותו יתברך בצד עצמו לא בטל ולא יגרע כלל. וכן כאשר עובר [על] לא יהיה לך ג"כ, הרי אף שעשה אלקות הרי מעשיו מצד עצמם בטלים. אמנם הנשבע בשמו אשר שמו הוא בכל העולם, כאשר נשבע בשמו לשקר כאלו מבטל שמו מן העולם. ולא שייך לומר בזה שאם יחטא מה יפעל, כי הנשבע בשמו לשקר אשר שמו הוא בעולם והוא משקר בו.

ומה שאמר שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר לא תשא וגומר, כל זה מפני כי בשמו יתברך גברא הכל, ובשעה שאמר לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא אם כן אפשר שיהיה אדם בעולם שישבע בשמו לשקר, כי בזה בטל העולם וזהו הזדעזעות העולם בודאי. ועוד מן הטעם אשר אמרנו, כי שמו נמצא בעולם, ומפני כך ראוי שיהיה מזדעזע העולם מן שמו שהוא בעולם כאשר יזכור לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא. וכן תמצא כי הכהנים כאשר שמעו השם יוצא מפי כ"ג היו כורעים ומשתחוים ומודים, וזה כי כאשר היה נשמע ראוי שיהיה ביראה מפני שמו שהוא בעולם.

רבינו בחיי כד הקמח ערך שבועה

נעשה וסוד לו לעוה"ב ע"כ. ויש לך להשכיל מה שאמרו רז"ל (שבועות פ"ו דף לט) שכל העולם כלו נזדעזע בדבור לא תשא מה שלא אמר כן על שאר הדברים, ויש בזה סוד גדול לפי שהשבעה מלשון שבעה וז' קלות והז' קדש זהו כל העולם והמשכיל יבין. אבל לפי ששם המאמר לפי ששם זכיר את השם כל המוני מעלה ומסע רועשים בהזכרתו שכל נכללים בו והרי הוא כמי שמגיע טוף האילן וכל הענפים שסביבותיו מתנועעים, וזהו (תהלים פ"ט) אל נערך בסוד קדושים רבה וגו' :

זוהר משפטים ח"ב דף קטז ע"א

בשמיא ובארעא ועליה ארקמיה מ"מ כחגיגה על מה העולם עומד על עמוד אחד ששמו לדיק שנאמר ולדיק יסוד שולם. ובדאי לאו בריה דשבעה דעליה קיימין א"ח ד' דאיתן שמיא וארעא דכתיב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה תקות שמים וארץ לא שמתי. א"ח שמים הה"ד (מלכים ב ח) ואחיה תשמע השמים. ד' הארץ הה"ד (ישעיה טו) והארץ הדוס רגלי. ובגין דבריה אחר זין שמיא וארעא וזיה שבעה הה"ד ד' י"י שכני עד הבקר. מואן דרומי בשמיא לשקרא כאלו הרם בניינא דשמיא וארעא והאדר עלמא לחסו וכוה דאי בר נש יעדי קלא דד' מן אחד ישחלא אחר סמאל באתריה שקר וכאלו הוא בר נש בני שמיא וארעא על שקר. וקושטא קאי. שקרא לא קאי. הרם בניינא ונפלו שמיא וארעא והאי לאו כאלו השליך משמים ארץ תפארת ישראל. דמאן יהיב ארץ בשמים דקאמר (ירמיה ג) השליך משמים

כלי יקר שמות כ, ז

ז לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. ארז"ל (שבועות לט) שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא וגו' וטעמו של דבר לפי שנאמר (הושע דב) – אלה וכחש ורצוח וגנוב על זאת תאכל הארץ ומן פסוק זה למדו רז"ל (שם לט) שבכל העבירות נפרעים ממנו ובשבועת שוא נפרעים ממנו ומכל העולם, וא"כ בדין נזדעזע כל העולם בשעה שאמר לא תשא כי כולם נוגעים בדבר העונש, וטעמו של דבר מבואר בלשון לא תשא שהוא לשון הגבהה כי דבר זה דומה לנושא האילן ומגביהו שודאי כל הענפים מזדעזעים עם האילן כך הנשבע בשמו ית' יען כי כל הנמצאים תלוין בשמו יתברך והנושא את שמו ית' כאילו נשא והגביה כל הענפים הנשואים עמו ודבוקים בו דהיינו כל נמצאי מעלה ומטה, וא"כ דין הוא שכולם מזדעזעים ושיהיה הפורענות נוגע בכולם ולפיכך נאמר כאן כי לא ינקה ה' לשון כי, הוא כמו נחיתת טעם וכאילו הוא מילתא דפסיקא שא"א לנקותו כי לא ניתן למחילה כלל, והוא הדבר אשר דברנו בשם ה' כי אין הקב"ה מוחל כי אם בדברים שבינו לבין הבריות אבל לא בדברים שבין אדם לחבירו. ולפיכך זה שנגע בגוף האילן הקדוש וגרם פורענות לכל הענפים דרי מעלה עם דרי מטה איך ימחול לו הקב"ה, והנמצאים שקבלו הפורענות בעבורו איפה הם שיכול לפייסם וכי יוכל לילך מקצה השמים ועד קצהו ומתהום ארעא עד רום רקיע לפייס את כל הנמצאים שבעליונים ובתחתונים שהרי נגע בכולם לכך נאמר כי לא ינקה ה', אין הדבר ביד הקב"ה למחול עון זה כי לא ניתן למחילה כלל.

ואין להאריך יותר בחומר השבועה, ובחומר המזכיר שם שמים לבטלה, כי זה ידוע ומפורסם. ואורך גלות זה יוכיח כי יספיק עון זה לבד לאורך גלות החל הזה מצד ההרגל המצוי על לשונינו כי שם שמים שגור בפה כל איש מישראל לא יודע ולא יפחד בזכירתו, ועל כל עבירות שבין אדם לחבירו יש דין למטה ובעון פלילי זה לית דין ולית דיין.